Извештај

за процесот на консултации при подготовка на предлози на закони, користење на ЕНЕР и други механизми за соработка со граѓанските организации во 2021 година

Скопје, септември 2022 година

1. ВОВЕД

Консултациите со граѓанското општество во процесите на креирање политики и донесување на закони и други акти претставуваат важен дел на современиот, демократски процес на управување со јавните политики, но и еден од клучните чекори во зајакнувањето на соработката, дијалогот и довербата помеѓу Владата на Република Северна Македонија и граѓанското општество.

Потребата од доследна примена на правилата за консултации со јавноста во процесот на креирање политики и јавно објавување на извештаи за спроведени консултации од страна на министерствата се дел препораките од 11. состанок на Специјалната група за реформа на јавната администрација, одржан на 23.9.2021 година.

Кодексот на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики[1] утврдува дека соработката на Владата и органите на државната управа со граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики може да се остварува во облик на: информирање, консултации, дијалог и партнерство, во сите фази од процесот на креирање на политики: во процесите на утврдување приоритети во креирањето политики при изработката на годишната Програма за работа на Владата, при изготвување на закони и подзаконски акти, документи за политики и стратегии и акциски планови, во процесите на спроведување, следење или изменување на законодавството. Согласно член 14 од Кодексот, Генералниот секретаријат на Владата еднаш годишно објавува повик до граѓанскиот сектор за придонес во подготвувањето на Годишната програма за работа на Владата на Република Северна Македонија.

Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР) претставува централна точка каде се објавуваат предлозите на закони пред нивното доставување во владина постапка и подлежат на коментари од страна на засегнатите страни. ЕНЕР е алатка која постојано се развива и нејзиното користење од страна на засегнатите страни е од суштинско значење за целокупниот процес на консултации и донесување на законите.

Овој извештај е подготвен врз основа на анализа на податоците на Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР) и одговорите на Прашалникот за механизмите на консултација со граѓанските организации при подготовка на предлог-законите и други акти во 2021 година, што Генералниот секретаријат на Владата - организациона единица за соработка со граѓанските организации, го дистрибуираше до министерствата преку членовите на Мрежата на државни службеници за соработка со граѓанското општество.

[1] „Службен весник на РМ“ бр.99/11

2. Консултации со граѓанските организации при подготвување на Годишната програма за работа на Владата

Генералниот секретаријат – организациона единица за соработка со граѓанските организации, на својата интернет страница www.nvosorabotka.gov.mk и на Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР), секоја година, објавува повик до граѓанскиот сектор за придонес во подготвувањето на Годишната програма за работа на Владата. Повикот се објавува во втората половина од август и трае до 15 септември. Добиените иницијативи и предлози од граѓанските организации се објавуваат на www.nvosorabotka.gov.mk во рок од 7 дена од денот на добивањето на предлогот, а во рок од 30 дена се објавуваат повратни информации од надлежните министерства и другите органи на државната управа за релевантноста и прифатливоста на предлогот.

По Повикот за придонес на граѓанскиот сектор во подготвувањето на Програмата за работа на Владата на Република Северна Македонија за 2022 година, објавен на 17.8.2021 година, доставени се вкупно 15 предлози од 9 граѓански организации. Предлозите се проследени до ресорните министерства и други органи на државната управа, кои доставија вкупно 13 одговори по 8 предлози од граѓанските организации. Ресорните министерства во најголем број случаи ги поддржуваат иницијативите на граѓанските организации и наведуваат дека ќе ги имаат предвид доставените предлози при изготвување на соодветната законска регулатива, стратегија или акциски план, во одреден број случаи укажуваат дека е потребна дополнителна анализа или формирање на работна група од претставници на повеќе институции, а само во мал број случаи наведуваат дека предлогот не може да биде прифатен, образложувајќи ги причините за тоа.

предлози во 2021
- Број на предлози од ГО- 15
- Број на ГО кои доставиле предлози - 9

одговори во 2021
- Број на одговорени предлози - 8
- Вкупен број одговори од институции- 13

3. Учество на граѓанските организации при подготвување на предлози на закони (консултации преку ЕНЕР и други форми на учество)

Во периодот јануари-декември 2021 година од вкупно 137 предлози на закони утврдени од страна на Владата на Република Северна Македонија, 26 не подлежат на проценка на влијанието на регулативата (ПВР)[2]. Од 111 предлози на закони кои подлежат на ПВР, 41 (36,94%) биле објавени на Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР).

И покрај обврската утврдена во член 68-а од Деловникот за работа на Владата на Република Северна Македонија, предлозите на закони надлежното министерство да ги објавува на својата интернет страница и во Единствениот национален електронски регистер на прописи, дел од министерствата (Министерство за здравство, Министерство за локална самоуправа) во 2021 година воопшто не го користеле ЕНЕР како алатка за информирање и консултации со засегнатите страни или објавиле само мал дел од предлозите на закони на ЕНЕР (Министерство за транспорт и врски, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за внатрешни работи, Министерство за финансии). Министерството за правда и Министерството за образование и наука овозможиле консултации преку ЕНЕР за поголем број на предлози на закони од своја надлежност, додека пак Министерството за одбрана спровело консултации преку ЕНЕР за сите предложени закони во 2021 година.

[2] Согласно Деловникот за работа на Владата на Република Северна Македонија, проценка на влијанието на регулативата се спроведува за сите предлог-закони кои се доставуваат до Владата за разгледување и утврдување освен за: законите чие усвојување се предлага по итна постапка; законите за ратификација на меѓународни договори; законите со кои се врши терминолошко усогласување со други закони; Буџетот на Република Северна Македонија; законот за извршување на Буџетот на Република Северна Македонија; законите за задолжување и законите за гаранција.

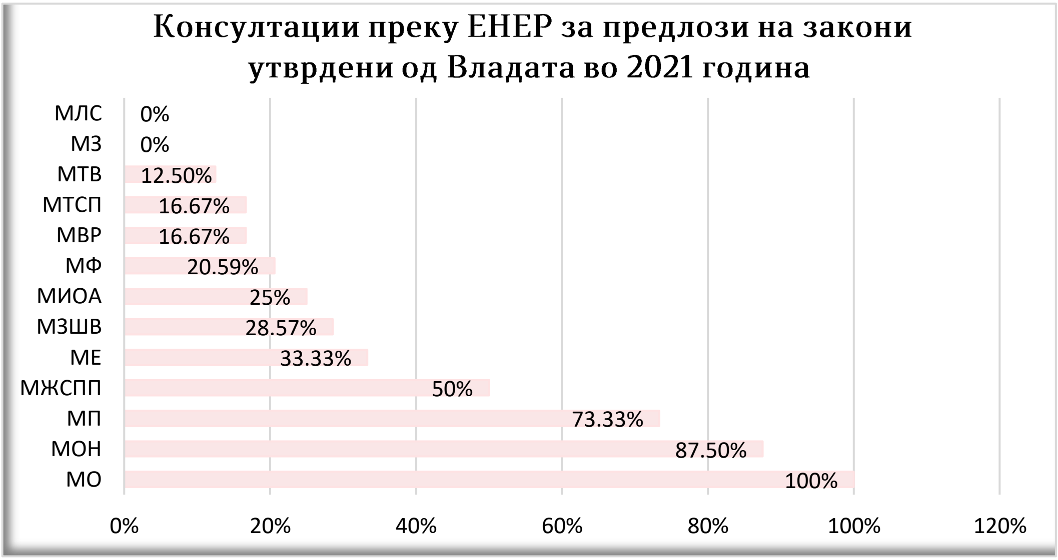

Од 41 предлог на закон објавен на ЕНЕР, за 22 предлози на закони (53,7%) се доставени вкупно 369 коментари од засегнати страни, од кои 245 коментари (66.4%) се однесуваат на еден предлог-закон (Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за игрите на среќа и за забавните игри)[3]. Од преостанатите 124 коментари, 17 (13,7%) се доставени од страна на граѓански организации за 10 предлози на закони.

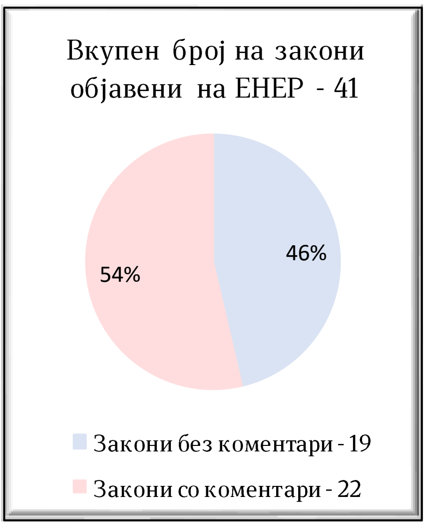

[3] Од технички причини, содржината на поголем дел од коментарите на Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за игрите на среќа и за забавните игри не е видлива на ЕНЕР

Табела 1: Листа на 22 предлози на закони за кои се доставени коментари на ЕНЕР

Закон	Предлагач	Број на коментари на ЕНЕР	Број на коментари од ГО
Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за игрите на среќа и за забавните игри	Министерство за финансии	245	Дел од коментарите не се видливи на ЕНЕР[4]
Предлог на закон за парничната постапка	Министерство за правда	27	1
Предлог на закон за вршење на сметководствени работи	Министерство за финансии	23	/
Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за работни односи	Министерство за труд и социјална политика[5]	14	/
Предлог на закон за платежни услуги и платни системи	Министерство за финансии	10	2
Предлог на законот за инспекциски надзор во животната средина (*)	Министерство за животна средина и просторно планирање	9	7
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за акцизите, по скратена постапка	Министерство за финансии	7	/
Предлог на закон за регулирање на статус на бесправно изградени објекти	Министерство за транспорт и врски	5	/
Предлог на закон за Академија за судии и јавни обвинители	Министерство за правда	4	1
Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за земјоделство и рурален развој	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	3	/
Предлог на закон за медијација	Министерство за правда	3	/
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за задолжителни нафтени резерви (*)	Министерство за финансии	3	/
Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за трговија	Министерство за економија	2	/

[4] Поради технички причини, содржината на поголем дел од коментарите за Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за игрите на среќа и за забавните игри, не е видлива на ЕНЕР

[5] Министерството за труд и социјална политика има одговорено на сите доставени коментари по објавените предлози на закони на ЕНЕР

Предлогот на закон за прогласување на дел од Шар Планина за Национален парк	Министерство за животна средина и просторно планирање	2	1
Предлогот на закон за образование на возрасните	Министерство за образование и наука	2	/
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за прекршоците	Министерство за правда	2	/
Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета	Министерство за правда	2	2
Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за адвокатура	Министерство за правда	1	/
Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за данокот на додадена вредност	Министерство за финансии	2	/
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за наставниците и стручните соработници во основните и средните училишта	Министерство за образование и наука	1	1
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за основното образование	Министерство за образование и наука	1	1
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за заштита на лични податоци	Министерство за правда	1	1
Вкупен број на коментари на ЕНЕР и вкупен број на коментари од граѓански организации		369	17

Листа на 5 предлози на закони со најголем број коментари на ЕНЕР

- **Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за игрите на среќа и за забавните игри**
- **Предлог на закон за парничната постапка**
- **Предлог на закон за вршење на сметководствени работи**
- **Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за работни односи**
- **Предлог на Закон за платежни услуги и платни системи**

Согласно одговорите на Прашалникот за механизмите на консултација со граѓанските организации при подготовка на предлог-законите и други акти во 2021 година, формирани биле работни групи за вкупно 46 предлози на закони, додека пак претставници на граѓанските организации биле вклучени во работните групи за 16 закони.

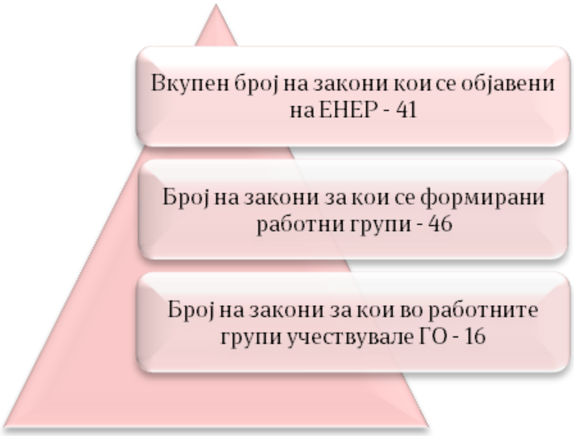

Повеќето министерства формирале работни групи при подготовката на предлозите на закони што беа разгледани и утврдени од Владата во 2021 година. Министерството за локална самоуправа, Министерството за образование и наука и Министерството за труд и социјална политика формирале работни групи за повеќе од две третини од предлозите на закони, а според добиените одговорори на прашалникот, овој механизам за консултации не бил практикуван во Министерството за животна средина и просторно планирање, Министерството за транспорт и врски, Министерството за информатичко општество и администрација и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

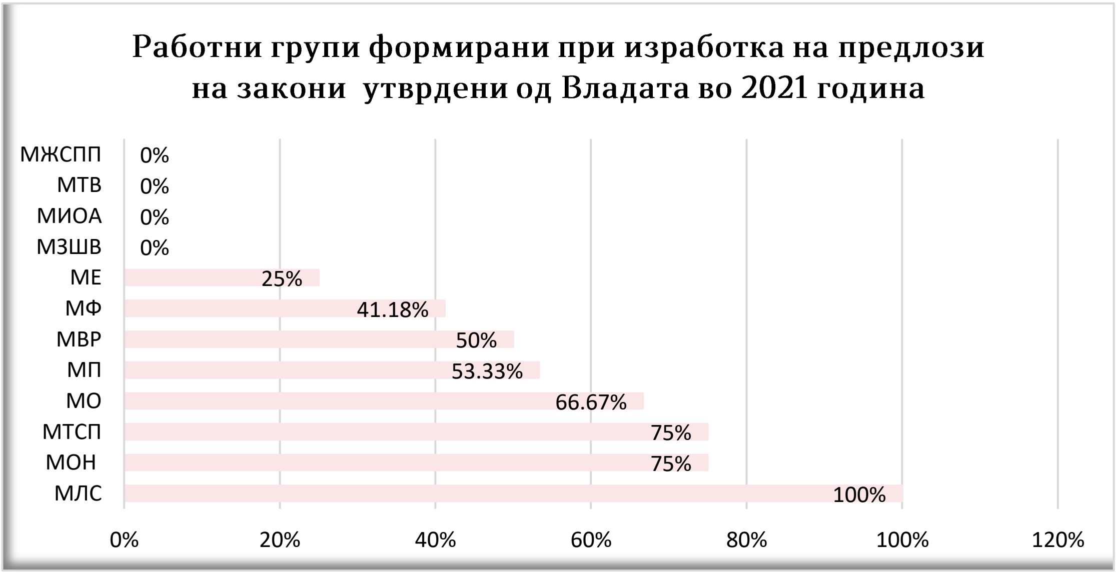

Само четири министерства вклучиле граѓански организации во составот на работните групи за изработка на предлози на закони што биле разгледани и утврдени од страна на Владата на Република Северна Македонија во 2021 година. При тоа, се издвојуваат Министерството за труд и социјална политика, кое во сите работни групи вклучило претставници на граѓански организации и Министерството за правда кое вклучило граѓански организации во речиси две третини од формираните работни групи.

Табела 2: Листа на предлози на закони во чии работни групи биле вклучени претставници на граѓански организации

Закон	Предлагач
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за матичната евиденција	Министерство за правда
Предлог на закон за медијација	Министерство за правда
Предлог на закон за исплата на паричен надоместок на жртви од кривични дела	Министерство за правда
Предлог на закон за Академија за судии и јавни обвинители	Министерство за правда
Предлог на закон за парничната постапка	Министерство за правда
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за инвестициски фондови	Министерство за финансии
Предлогот на закон за изменување на Законот за хартии од вредност	Министерство за финансии
Предлог на закон за изменување на Законот за издавање на обврзници на Република Северна Македонија за денационализација	Министерство за финансии

Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за инвестициски фондови	Министерство за финансии
Предлогот на закон за учебници и други наставни и дидактички материјали во основно и средно образование	Министерство за образование и наука
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за вработување и работа на странци	Министерство за труд и социјална политика
Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за работни односи	Министерство за труд и социјална политика
Предлог на закон за материјално обезбедување на невработените лица поради приватизацијата на претпријатијата со доминантна сопственост на државата	Министерство за труд и социјална политика
Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за заштита на децата	Министерство за труд и социјална политика
Предлогот на закон за изменување на Законот за социјалната заштита	Министерство за труд и социјална политика
Предлогот на закон за изменување на Законот за социјалната заштита	Министерство за труд и социјална политика

Во 2021 година министерствата користеле и други механизми за вклучување на граѓанските организации при подготовка на предлозите на закони и други акти. Согласно одговорите на Прашалникот, 6 министерства извршиле консултации преку веб страницата на министерството, 6 министерства организирале средби со граѓански организации, 5 министерства организирале јавни расправи, 4 министерства користеле анализи/извештаи на граѓанските организации при подготовка на предлог-законите и други акти, а 3 министерства користеле писмени мислења од граѓански организации доставени на барање на министерството.

Во однос на прашањето како го оценуваат учеството на граѓанските организации во процесот на креирање политики, 57,1 % од министерствата сметаат дека е задоволително, 14,3% сметаат дека било суштинско, 14,3% од министерствата оцениле дека е недоволно, додека пак 14,3 % од министерствата не се изјасниле по ова прашање.

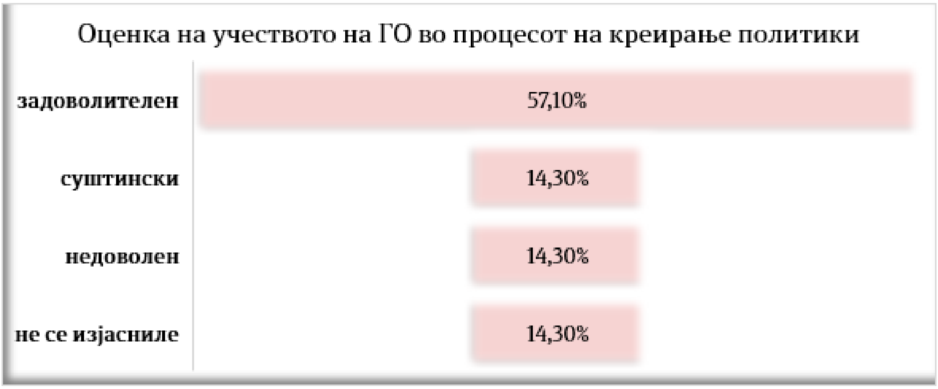

3.1. *Министерство за одбрана*

Во периодот јануари – декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 3 предлог – закони од надлежност на Министерството за одбрана и сите се објавени на ЕНЕР. Согласно податоците добиени од министерството, работни групи формирани се за 2 закона, но во нив не учествувале претставници на граѓански организации. Министерството за одбрана, освен консултации преку ЕНЕР, нема користено други механизми за вклучување на граѓанските организации при подготовка на предлозите на закони и други акти. Министерството за одбрана не го изразило својот став за тоа како го оценуваат учеството на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики.

3.2. *Министерство за внатрешни работи*

Во периодот јануари – декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 12 предлог – закони од надлежност на Министерството за внатрешни работи, а на ЕНЕР објавени се само 2 од нив. Согласно податоците добиени од министерството, формирани се 6 работни групи за законите што се дел од процесот на усогласување со процесот на дигитализација, но во нив не учествувале претставници на граѓански организации. Министерството за внатрешни работи има извршено консултации преку ЕНЕР како еден од механизмите за вклучување на граѓанските организации при подготовка на предлозите на закони, при што нивното учество во процесот на креирање политики го оценува како задоволително.

3.3. Министерство за правда

Во периодот јануари – декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 14 предлог – закони од надлежност на Министерството за правда, а на ЕНЕР објавени се вкупно 11 закони. Согласно податоците добиени од министерството, работни групи формирани се за 8 закони, при што во 5 од нив учествувале претставници на граѓански организации. Министерството за правда има користено неколку механизми за вклучување на граѓанските организации при подготовка на предлозите на закони и други акти и тоа: консултации преку ЕНЕР; консултации преку веб страницата на министерството; средби со граѓански организации и користење на анализи/извештаи на граѓанските организации при подготовка на предлог-законите и други акти, а учеството на граѓанските организации во процесот на креирање политики го оценува како суштинско.

3.4. Министерство за надворешни работи

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 17 предлог – закони од надлежност на Министерството за надворешни работи, кои претставуваат ратификации на меѓународни договори и не подлежат на ЕНЕР. Согласно член 118 од Уставот на Република Северна Македонија, меѓународните договори што се ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон. Во 2021 година не биле предложени измени на закони за кои предлагач е Министерството за надворешни работи.

3.5. Министерство за финансии

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 34 предлог – закони од надлежност на Министерството за финансии, 9 од нив не подлежат на ПВР, а на ЕНЕР објавени се вкупно 7 закони. Согласно податоците добиени од министерството, работни групи формирани се за 14 закони, при што во 4 од нив учествувале претставници на граѓански организации. Покрај ЕНЕР, Министерството за финансии користело и други форми на консултации со граѓанскиот сектор како што се: консултации преку веб страницата на министерството, средби со граѓанските организации и јавни расправи. Во однос на тоа како го оценуваат учеството на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики, од министерството сметаат дека за одредени закони процесот бил задоволителен, додека пак за одредени недоволен.

3.6. Министерство за економија

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 12 предлог – закони од надлежност на Министерството за економија, а на ЕНЕР објавени се вкупно 4 закони. Согласно податоците добиени од министерството, работни групи се формирани за 3 закони (Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за градежните

производи, каде не биле вклучени претставници на граѓанските организации, а за Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за финансиска поддршка на инвестиции, работела работна група формирана од страна на Владата). Покрај ЕНЕР, Министерството за економија користело и други форми на консултации со граѓанскиот сектор како што се: писмени мислења од граѓански организации доставени на барање на министерството, средби со граѓанските организации, јавни расправа и користење на анализи/извештаи на граѓанските организации при подготовка на предлог законите и други акти. Во однос на тоа како го оценуваат учеството на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики, од министерството сметаат дека за одредени закони процесот бил суштински, додека пак за одредени задоволителен.

3.7. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 7 предлог – закони од надлежност на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, а на ЕНЕР објавени се само 2 од нив. Согласно податоците добиени од министерството, работни групи не биле формирани ниту за еден закон, а не биле користени ниту други форми на консултации. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство не го изразило својот став за тоа како го оценуваат учеството на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики.

3.8. Министерство за здравство

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 8 предлог – закони од надлежност на Министерството за здравство, а на ЕНЕР не е објавен ниту еден од нив. Од страна на министерството не се добиени податоци дали биле формирани работни групи за овие закони, ниту дали во нив учествувале претставници на граѓански организации.

3.9. Министерство за образование и наука

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 8 предлог – закони од надлежност на Министерството за образование и наука, а на ЕНЕР објавени се 7 од нив. Согласно податоците добиени од министерството, работни групи формирани се за 6 закони, при што во 2 од нив учествувале претставници на граѓански организации. Министерството за образование и наука има користено неколку механизми за вклучување на граѓанските организации при подготовка на предлозите на закони и други акти и тоа: консултации преку ЕНЕР; писмени мислења од граѓански организации доставени на барање на министерството и средби со граѓански организации, а учеството на граѓанските организации во процесот на креирање политики го оценува како суштинско.

3.10. Министерство за труд и социјална политика

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 6 предлог – закони од надлежност на Министерството за труд и социјална политика, а 1 од нив објавен е на ЕНЕР. Согласно податоците добиени од министерството, работни групи формирани се за 6 закони и во секоја од нив учествувале претставници на граѓански организации. Министерството за труд и социјална политика има користено неколку механизми за вклучување на граѓанските организации при подготовка на предлозите на закони и други акти и тоа: консултации преку ЕНЕР; Консултации преку веб страницата на министерството; писмени мислења од граѓански организации доставени на барање на министерството; средби со граѓански организации; јавни расправи и Користење на анализи/извештаи на граѓанските организации при подготовка на предлог-законите и други акти, а учеството на граѓанските организации во процесот на креирање политики го оценува како задоволително.

3.11. Министерство за локална самоуправа

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија бил утврден 1 предлог – закони од надлежност на Министерството за локална самоуправа (Предлог на законот за именување и дополнување на Законот за рамномерен регионален развој), но не бил објавен на ЕНЕР. Согласно податоците добиени од министерството, била формирана работна група за овој закон, но во истата не биле вклучени претставници на граѓанските организации. Покрај ЕНЕР, министерството спровело и консултации преку веб страницата на министерството, како и јавни расправи. Министерството за локална самоуправа, учеството на граѓанските организации во процесот на креирање политики го оценува како задоволително.

3.12. Министерство за информатичко општество и администрација

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 4 предлог – закони од надлежност на Министерството за информатичко општество и администрација, а на ЕНЕР објавен е 1 закон. Согласно податоците добиени од министерството, работни групи не биле формирани за законите, а не биле користени ниту други форми на консултации. Министерството за информатичко општество и администрација не го изразило својот став за тоа како го оценува учеството на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики.

3.13. Министерство за транспорт и врски

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 8 предлог – закони од надлежност на Министерството за транспорт и врски, а на ЕНЕР објавен е само еден од нив. Согласно податоците добиени од министерството, за законите не се формирани работни групи, а како механизми за вклучување на граѓанските организации при

подготовка на предлозите на закони и други акти се користени консултации преку ЕНЕР и средби со граѓанските организации. Учеството на граѓанските организации во процесот на креирање политики е оценето како задоволително.

3.14. Министерство за животна средина и просторно планирање

Во периодот јануари –декември 2021 година од страна на Владата на Република Северна Македонија биле утврдени 3 предлог – закони од надлежност на Министерството за животна средина и просторно планирање, а 2 од нив биле објавени на ЕНЕР. Согласно податоците добиени од министерството, работни групи не биле формирани за овие закони. Покрај ЕНЕР, министерството за животна средина и просторно планирање спровело консултации преку веб страницата, средби со граѓански организации и јавни расправи, при што учеството на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики оценуваат дека е задоволителен.

Во текот на 2021 година не биле утврдени предлог – закони од страна на Владата на Република Северна Македонија од надлежност на Министерството за култура и Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците.

4. Заклучни согледувања и препораки за унапредување на процесот на консултации и учество на граѓанските организации во креирањето јавни политики

Од анализата може да се заклучи дека во текот на 2021 година министерствата спроведувале консултации и ги вклучувале граѓанските организации во процесот на креирање политики. Сепак, со цел унапредување на соработката на Владата и органите на државната управа со граѓанските организации во процесот на креирање политики и подобрување на квалитетот на овој процес преку користење експертиза од граѓанското општество, потребно е органите на државната управа да продолжат со редовна комуникација и консултации со граѓанските организации во сите фази на процесот на креирање политики, од моментот кога почнува планирањето, до подготовката на текстот на предлогот на закон или друг акт. При тоа, консултациите треба да бидат веродостојни, инклузивни и недискриминирачки, а органите на државната управа покрај задолжителното објавување на предлозите на закони на Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР), да практикуваат и други методи на консултации, како што се: вклучување на претставници на граѓанските организации во работни групи, одржување на консултативни средби и јавни расправи и сл. Воедно, органите на државната управа треба да ги користат анализите и другите документи подготвени и објавени од граѓанските организации

како основа во процесот на креирање политики, а по спроведените консултации и анализа на добиените иницијативи, предлози или забелешки од граѓанските организации, да објават извештај за консултациите, на својата веб страница и/или на ЕНЕР (за предлозите на закони - во Извештајот од проценката на влијанието на регулативата), кој ќе вклучува и анализа на процесот на консултациите и добиените препораки. Овие активности треба да бидат дополнети и со мерки за јакнење на капацитетите на административните службеници за вклучување на граѓанските организации и јавноста во сите фази на креирање на политиките и подготовка на законите, но и за јакнење на свеста на граѓаните за можностите за вклучување во подготовката на законите и креирање на политиките на Владата и органите на државната управа.

Препораки:

- Органите на државната управа да продолжат со редовна комуникација и консултации со граѓанските организации во сите фази на процесот на креирање политики, вклучително и како членови во работни групи, а консултациите да бидат веродостојни, инклузивни и недискриминирачки.

- Органите на државната управа при анализа на состојбата во процесот на креирање политики да ги користат документите (анализи, извештаи и сл.) изготвени од граѓанските организации.

- Надлежните министерства задолжително да ги објавуваат предлозите на закони на Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР) и да овозможат консултации со засегнатите страни најмалку 20 дена од денот на објавувањето, а извештајот за проценка на влијанието на регулативата да содржи преглед на добиените мислења во кој ќе ги наведат причините поради кои забелешките и предлозите не се прифатени.

- Министерството за информатичко општество и администрација да ја разгледа можноста за вклучување на теми за учество на јавноста во процесите на креирање политики и донесување закони во Годишната програма за генерички обуки на административни службеници за 2023 година.